

INLEIDING THE BROKEN CIRCLE BREAKDOWN – HANS SANDERS – FEBRUARI
2016

The Broken circle breakdown

I was standing by my window
On one cold and cloudy day
And I saw the hearse come rolling
For to carry my mother away

Can the circle be unbroken
Bye and bye, Lord, bye and bye
There's a better home a-waiting
In the sky, Lord, in the sky

Oh, I told the undertaker
Undertaker, please drive slow
For this body you are hauling
How I hate to see her go

Can the circle be unbroken
Bye and bye, Lord, bye and bye
There's a better home a-waiting
In the sky, Lord, in the sky

I followed close beside her
Tried to hold up and be brave
But I could not hide my sorrow
When they laid her in the grave

Can the circle be unbroken
Bye and bye, Lord, bye and bye
There's a better home a-waiting
In the sky, Lord, in the sky

Dames en heren,

Als je goed naar de tekst van het openingsnummer van de film die u gaat zien luistert dan weet je het al: dit gaat vast niet goed aflopen. En dat klopt, het verhaal van de *broken circle breakdown* is wat je in goed Vlaams noemt een tearjerker, dus houdt de zakdoeken gereed en ga er eens lekker voor zitten. Eigenlijk is het verhaal van de film een eenvoudige vertelling: vrouw en man ontmoeten elkaar, vrouw en man worden verliefd, vrouw en man gaan samenwonen en trouwen, vrouw en man krijgen een kind en intussen maken ze ook nog eens hele leuke muziek. Maar het dochttertje wordt ziek als ze 6 jaar is, en gaat dood. De ouders kunnen elkaar in hun beider allerindividueelste rouw niet meer vinden en het huwelijk houdt niet lang meer stand.

Natuurlijk kun je er zo naar kijken en luisteren, maar dan doe je de film uit 2012 van de Vlaamse regisseur Felix van Groeningen geen recht, want niet alleen heeft de film ons nog veel meer te vertellen, maar hij doet dat behalve via zijn verbluffende beeldtaal ook via de prachtige *bluegrass* muziek.

Bluegrass is een Amerikaanse muziekstijl waarvan de naam voor het eerst werd gebruikt aan het eind van de jaren 50. De grondlegger van deze stijl, de Amerikaan Bill Monroe, noemde

zijn band *The Blue Grass Boys* naar zijn geboortestaats Kentucky waarvan de bijnaam *The Blue Grass State* luidt.

Bluegrass is een voortzetting van de oude stringbandmuziek.. Het was de muziek van immigranten in de bergstreken van het oosten van de VS. Het is muziek met veel Ierse en Schotse achtergronden, waarin het heimwee naar hun thuisland en het harde leven in de bergen te horen is in de typische en harmonische klaagzang. Dat de hoofdrolspelers van de film ook nog eens echt zingen, en hoe, maakt de film eigenlijk al ijzersterk, maar er is meer, en dat meer fascineerde mij van meet af aan, gelukkig maar, want de film gaat mijns inziens nu juist over het fascinerende begrip fascinatie.

En even tussendoor: mocht u na het zien deze film en het luisteren naar deze heerlijke muziek nog meer Amerikaanse folk, country en bluegrass muziek willen horen, dan raad ik u aan *O brother, where art thou* uit 2000 van de gebroeders Coen te gaan zien.

Maar terug naar ons onderwerp.

De, hoe kan het ook anders, Vlaamse psychoanalyticus Michel Thys schreef in 2014 in het Tijdschrift voor Psychoanalyse een zeer lezenswaardig artikel onder de naam *De fascinatie voor trauma*, en daarin geeft hij, denk ik, precies aan wat we in de *broken circle breakdown* zien gebeuren.

Laat ik u meenemen in het artikel van Thys:

Zijn uitgangspunt is dat er van trauma een zekere fascinatie uitgaat, dat trauma en fascinatie 'iets' met elkaar hebben.

Eerst legt hij uit wat hij onder fascinatie verstaat: fascinatie gaat voor hem verder dan het in sterke mate geïnteresseerd zijn, het gaat zo ver dat alle macht aan de kant van het object, het fascinerende ligt, het subject, de gefascineerde dus, is er weerloos en passief aan overgeleverd. De fascinatie is niet een door sterk verlangen ingegeven keuze, nee de betrokkenheid van het subject op het object is zo sterk dat de rest van de wereld wegvalt en alleen het fascinerende object nog overblijft. Het fascinerende object neemt het hele waarnemingsveld in van het subject, er is daarbuiten niets meer, ook het subject zelf wordt als het ware platgedrukt door het alle ruimte innemende object. Toch, zo stelt Thys, vallen object en subject niet samen, er is geen fusie, want om gefascineerd te kunnen zijn moet er immers nog wel iets van een gefascineerd subject overblijven. Dat dat overigens ook anders kan gaan beschrijft de Argentijn Julio Cortazar in zijn meesterlijke vertelling *Axolotl*: een man gaat dagelijks kijken naar een axolotl in de dierentuin, raakt zo gefascineerd door dat dier dat hij uiteindelijk opgaat in het dier en er van hemzelf niets meer overblijft.

Terug naar Thys:

Fascinatie is precies die toestand van het bijna tot niets verschrompelde subject dat geheel dreigt op te gaan in het object, er aan vast gekleefd zit, maar er dus ook niet meer los van kan komen, wat natuurlijk een extreme ambivalentie in de hand werkt: het subject is verknocht aan het object, maar is ook bang dat het er helemaal door verzwolgen wordt. Thys zegt: de fascinatie is het verstilde oog van de affectieve storm, het is er stil en onbeweeglijk, maar eromheen, vlakbij, raast het geweld van de meest extreme ambivalentie. Fascinatie is passie en angst tegelijk, in een verlamme greep.

Vanuit deze definitie van fascinatie komt Thys vervolgens tot de conclusie dat fascinatie en trauma vaak wat hij noemt een bevoorrechte relatie tot elkaar hebben. Ook tijdens de traumatische gebeurtenis, en daarna, kan het slachtoffer het gevoel hebben van verlamming en emotionele verstomming, in combinatie met het overweldigd worden door iets wat de rest van de wereld inclusief het zelf doet verdwijnen. Een ervaring die aanvoelt als of je geplet wordt onder het vlezig gewicht van een groot roerloos beest. En als u wilt ervaren hoe dat voelt, ga dan kijken naar de nieuwe film van de Mexicaanse regisseur Inarritu, *The Revenant*, waarin hoofdrolspeler Leonardo di Caprio wordt aangevallen en geplet door een grizzlybeer.

Maar toch, zo stelt Thys, het trauma kan een fascinerende kracht blijven uitoefenen, doet dat ook vaak, een voor het subject destructieve aantrekkingskracht. Het trauma blijft zich opdringen als een lugubere attractie. Het zich vastklampen aan het fascinerende object kan ondanks het weerzinwekkende karakter ervan tegelijkertijd bescherming bieden tegen de angst van het totale verlies van het zelf.

Tot zover Thys, en nu weer terug naar onze film.

Het fascinerende van *a broken circle* is nu juist dat hetgeen Thys in extreme vorm beschrijft in de film in allerlei gradaties te zien is: de hoofdpersonen zijn beiden, van meet af aan, en ieder op zijn eigen manier, gefascineerd: door elkaar natuurlijk, maar hij ook en vooral door zijn belangstelling voor alles wat romantisch- Amerikaans is, de muziek, de auto's, de kledingstijl, het leven buiten, het 'ongerepte' platteland, en zij ongetwijfeld door haar van top tot teen getatoeëerde lichaam. Zo is ook hun verliefdheid natuurlijk een en al fascinatie met elkaar, niks bijzonders zou je zeggen als je verliefd bent, maar de hoofdpersonen zijn nu eenmaal wat feller, wat extremer dan anderen, dus gaan ze wel erg, zeg maar symbiotisch, ver in hun verliefdheid, ook bijvoorbeeld door samen te gaan zingen in zijn band. Nog steeds niks aan de hand, want alles gaat goed, ook de geboorte en het opgroeien van hun dochter wordt uiteraard gefascineerd beleefd, en ook haar ziekte. Maar dan gaat het meisje dood, en dan komen we terecht in die wereld van Thys. Een extreme wereld, dat zeker, en heel beangstigend ook, en agressief op allerlei fronten, maar vooral: we zien twee ouders worstelen met hun fascinatie met het trauma, en zoals ik u al aankondigde: het gaat niet goed aflopen.

M. Thys, *de fascinatie voor trauma* in: Tijdschrift voor psychoanalyse, 2014, 1

Joel en Ethan Coen *O brother where art thou* 2000

Julio Cortazar: *Axolotl*, in: brief aan een meisje in Parijs, Meulenhoff 1969

Inarritu *The revenant* 2015